

Взаємоузгодженість між предметами завдань діяльності в освітньо-кваліфікаційній характеристиці майбутнього вчителя музичного мистецтва

У статті проаналізовано взаємоузгодженість між предметами завдань діяльності в освітньо-кваліфікаційній характеристиці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Конкретизуються різні форми взаємоузгодженості навчальної інформації. Запропоновано можливості для об'єднання предметів фахового спрямування (курс «Історія музичної освіти», «Музична педагогіка», «Музична психологія» та «Методика музичного виховання в загальноосвітній школі» в одну навчальну дисципліну «Теорія і методика музичної освіти»). Витлумачено авторський підхід щодо узгодженості між предметами фахового спрямування, яка за своєю суттю є засобом, який через підбір навчального матеріалу створює умови для широкого охоплення змісту і передбачає скорочення терміну навчання майже вдвічі. Визначено функції (навчальна, розвивальна, виховна, планувальна, організаційна, діагностична, контрольна, організаційно-методична, дослідницька, консультативна) освітньо-кваліфікаційної характеристики майбутнього вчителя музичного мистецтва, за допомогою яких можна реалізувати об'єднання навчального матеріалу.

Ключові слова: взаємоузгодженість інформації, об'єднання предметів, зміст навчання, функції навчання.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Модернізація освіти України зумовлена необхідністю подолати негативні явища в суспільстві. Не випадково, що серед численних трансформацій і реформ останніх років особливе місце відводиться тим, які безпосередньо пов'язані з освітою. Забезпечується динамізм, рухливість у підготовці педагогічних кадрів, уточнюються цілі педагогічної освіти, її зміст, методика і технологія відповідно до тенденцій і принципів, які визначають розвиток освіти. Якщо загальноосвітня школа орієнтується сьогодні не на трансляцію знань, а на розвиток індивідуальності, формування творчої особистості учнів, то випускники педагогічних ВНЗ повинні вже сьогодні на відповідному рівні володіти технологіями виховувального і розвивального навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Проблеми реформування вищої освіти, підвищення її ефективності та якості досліджувались у працях В. Андрущенко, Я. Болюбаша, І. Зязюна, М.Згуровського, В. Кременя, М. Степка, В. Шинкарука та інших. Зазначені автори вказували на необхідність упровадження у вищих навчальних закладах модернізації та демократичних реформ в Україні.

У музичній педагогіці досліджували проблеми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва А. Болгарський, Т. Завадська, А. Козир, П. Ніколаєнко, Г. Падалка, Г. Побережна, О. Ростовський, О.Рудницька, В. Черкасов, О. Щолокова та інші. Однак, вони не ставили завдання розкривати взаємоузгодженість між предметами завдань діяльності в освітньо-кваліфікаційній характеристиці майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз та обґрунтування необхідної взаємоузгодженості завдань діяльності між предметами фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу... Сучасна українська освіта, у зв'язку з переважаністю навчальною інформацією, ставить завдання спростити зміст навчання, зробити його більш концентрованим, зменшити кількість предметів. Але чи не постраждає при цьому професіоналізм майбутнього вчителя музичного мистецтва, чи буде він готовий до виконання фахових функцій? На нашу думку, цей процес можливий, якщо врахувати взаємоузгодженість завдань діяльності в освітньо-кваліфікаційній характеристиці спеціаліста і передбачити стислий обсяг необхідної інформації.

Можливі різні форми взаємоузгодженості навчальної інформації: повне злиття навчального матеріалу в єдиному курсі (наприклад, предмети «Музична педагогіка», «Музична психологія», «Історія музичної освіти» та «Методика музичного виховання в загальноосвітній школі» в об'єднаному курсі «Теорія і методика музичної освіти»); злиття більшої частини навчального матеріалу з визначенням специфічних розділів (розділ – теоретико-методичні основи музичної освіти школярів або методологічні й методичні проблеми музичної освіти школярів тощо); побудова автономних блоків із самостійними програмами і методиками. Нові підходи визначаються

плануванням і структуруванням навчального матеріалу, поданого великими змістовими модулями, у яких еднаються теми різних курсів (предметів).

У випадку, коли існують значні відмінності в підходах до побудови навчальних предметів, у змісті, а також у характері їхнього вивчення, найбільш оптимальною формою узгодження є навчальні теми інтегративного характеру. Визначаючи в процесі навчання такі теми міжпредметного характеру, слід брати до уваги лише суттєві зв'язки в навчальному матеріалі, об'єктивно необхідні для розкриття змісту.

Об'єднання предметів можливе лише всередині одного циклу. Наприклад, у циклі музично-теоретичної підготовки можна інтегрувати предмети «Елементарна теорія музики», «Гармонія», «Аналіз музичних творів», «Поліфонія» в курс «Основи теорії музики»; у циклі диригентсько-хорової підготовки можна об'єднати предмети «Хорознавство» та «Хорове аранжування», «Хорова дитяча література» в курс «Основи диригентсько-хорової діяльності» тощо.

Для розкриття основних положень теми важливо, щоб понятійний апарат спирався на зміст інших базових предметів, на інформацію, яку отримують студенти на практиці в загальноосвітній школі та дошкільному навчальному закладі, із засобів масової інформації, інтернету, мистецтва та власного життєвого досвіду. Узгодженість між предметами фахового спрямування за своєю суттю є засобом, який через підбір навчального матеріалу створює умови для широкого охоплення змісту і передбачає скорочення терміну навчання майже вдвічі. Педагогічна інтеграція, з одного боку, створює можливості для економії навчального часу; з іншого, – великий обсяг навчального матеріалу загрожує перевантаженням [2].

Так, одним з провідних предметів спеціальності «Музичне мистецтво» є «Методика музичного виховання в загальноосвітній школі». Цей курс вводиться в навчальний процес на етапі підготовки до педагогічної практики, оскільки готує майбутніх учителів до професійної діяльності в школі. Перед ним засвоюють такі предмети: педагогіка, психологія, вступ до спеціальності, основи педагогічної майстерності. Але ці предмети лише забезпечують загальнопрофесійні компетенції фахівця, як-от: базові уявлення про основи психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності; базові знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін. Ці компетенції передбачають засвоєння певного змісту умінь, зокрема: орієнтуватися в багатстві духовної культури, збагачувати інтелект шляхом самоосвіти; володіти навичками творчої діяльності при вирішенні професійних завдань; проникати в сутність явищ і процесів реального світу, свідомо використовувати знання наук у пізнавальній, практичній, виробничій та організаційно-виховній діяльності [1].

Одночасно з курсом «Методика музичного виховання в загальноосвітній школі» починають викладати предмети більш вузької мистецької спрямованості: «Музична педагогіка» та «Музична психологія» (психологія творчої діяльності). Ці курси збагачують уявлення щодо навчальних, виховних та розвивальних можливостей музичного мистецтва. Така система музичної освіти формувалася багато десятиріч, і поява нових предметів більш вузького мистецького спрямування обумовлена еволюціонуванням і розвитком мистецької освіти. Можливо, саме зараз прийшов той час, коли потрібно об'єднати декілька курсів в один навчальний предмет. Ця ідея виношувалась у думках українських педагогів і науковців вже не один рік і реалізувалась у виданні навчальних підручників під назвою «Теорія і методика музичної освіти» авторів О.Ростовського (2011 р.) [3] та В.Черкасова (2014 р.) [4]. Вони в книгах об'єднали в розділі зміст історії музичної освіти, музичну педагогіку, музичну психологію та методику музичного виховання в загальноосвітній школі в одну навчальну дисципліну. Зрозуміло, що були враховані не всі можливі теми з кожного предмета, але основний матеріал, необхідний під час практичного викладання музичного мистецтва в загальноосвітній школі, був уміщений.

Ми не ставимо перед собою мети проаналізувати зміст підручників, а спробуємо розглянути, як можна узгодити завдання діяльності цих предметів в освітньо-кваліфікаційній характеристиці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти України розробники освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра за спеціальністю «Музичне мистецтво» Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м.Київ) А. Болгарський, Т.Завадська, А. Козир, П. Ніколаєнко, Г. Побережна, О. Рудницька, О. Щолокова виділили виробничі функції діяльності фахівця: навчальну, розвивальну, виховну, планувальну, організаційну, діагностичну, контрольну, організаційно-методичну, дослідницьку, консультативну. Так, навчальна функція реалізовується в процесі засвоєння методики проведення творчих занять з музичного мистецтва з дітьми молодшого шкільного віку. Студенти формують в учнів повноцінне сприймання музики (народної, класичної, сучасної), оволодівають правильним, емоційним,

виразним співом пісень, розвивають музичні здібності при комплексному використанні різних видів мистецтва, виховують бажання грати на музичних інструментах, співати, займатись музичною творчістю, сприяють розвитку їхнього музичного смаку, потреби берегти, продовжувати і примножувати музичні традиції свого народу, створювати і систематизувати уявлення учнів про музику, її виражальні засоби, основні елементи музичної мови. Це завдання реалізується й у процесі засвоєння предметів «Методика музичного виховання в дошкільному закладі», «Постановка голосу», «Основний музичний інструмент», «Елементарна теорія музики».

Засвоєння методики музичного виховання із врахуванням історичного досвіду педагогів-музикантів вимагає дослідження специфічних особливостей викладання уроку музичного мистецтва, ознайомлення із драматургією уроку, застосування різних видів діяльності (колективних, групових, індивідуальних), розвитку емпатії, творчих музично-пізнавальних здібностей. У процесі оволодіння вміннями професійно-орієнтованого історико-педагогічного аналізу особливостей розвитку вітчизняного музичного виховання з кінця Х до XVIII ст. студенти вчаться аналізувати музично-педагогічну думку у взаємозв'язку із загальнофілософськими, художньо-естетичними течіями, особливостями музичної культури, мистецтва в різноманітні епохи, зіставляти ідеї, актуальні для сучасності.

Для активізації емоційного відгуку та музичного мислення школярів у процесі слухання музики, спираючись на дидактично підібраний музичний матеріал, майбутні фахівці дають естетичну оцінку та виражають власне критичне судження щодо твору засобами емоційно-образного, дохідливого слова, урахуваючи загальноестетичний розвиток учнів. Цей зміст завдань діяльності передбачено в предметах «Музична педагогіка» та «Історія музичної освіти».

Розвивальна функція професійної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва реалізується в застосуванні одержаних знань з музичної освіти в розв'язанні педагогічних завдань розвитку творчої ініціативи учнів. Формуючи основи самореалізації творчої особистості вчителя музичного мистецтва та музичний смак, здатність до самоконтролю, застосовуючи знання зі спеціальних дисциплін, майбутні фахівці вчаться повноцінно сприймати музичні твори, адекватно реагувати на їхній зміст, самостійно аналізувати художні виразні засоби творів, формувати критерії самооцінки на основі сучасних методів. У процесі історико-теоретичної підготовки в умовах лекційних, семінарських занять студенти формують уміння аналізу вітчизняної науково-педагогічної спадщини в Україні в контексті суспільно-політичних та культурно-історичних процесів, в аспекті творення прогресивних методичних засад навчання музики. Реалізація цих умінь передбачена на заняттях з аналізу музичних творів, гармонії, поліфонії, елементарної теорії музики, музичної педагогіки та історії музичної освіти.

Дисципліни навчального плану спеціальності «Музичне мистецтво» «Музична педагогіка», «Музична психологія» та «Методика музичного виховання в загальноосвітній школі» мають найбільше ліній перетину, реалізуюючи виховну функцію навчальної діяльності. Так, у процесі формування творчого ставлення до музичного мистецтва та музичної діяльності з метою оволодіння студентами організацією музично-творчої діяльності школярів в умовах класної та позакласної роботи, майбутні спеціалісти вчаться заохочувати учнівство до творчого самовираження, формують активне особистісне ставлення до музичної діяльності, розвивають творчі здібності школярів, використовують арсенал виховних методик для формування морально-естетичних якостей учнів, почуття взаємодопомоги, патріотизму.

Проведення навчально-виховної роботи вимагає від учителів умінь визначати якість та глибину засвоєння учнями програмного матеріалу, набуття ними необхідних хороших навичок розуміння творів та їхнього аналізу, застосування методів контролю та методичних прийомів спонукання до самостійної музичної діяльності. З метою оптимального поєднання форм і методів роботи на уроках музичного мистецтва вчаться користуватись усіма технічними засобами, доцільними на уроках та в позакласній роботі і для демонстрації необхідних зразків, і для запису та відтворення учнівського виконання. З метою створення центру музично-виховної роботи в школі визначають перелік необхідного устаткування кабінету музичного мистецтва для його повноцінного функціонування як бази проведення уроків, позакласних занять, самостійної підготовки учнів та вчителя до уроків та наукової роботи.

Студенти в процесі формування гуманістичного світогляду, художніх інтересів та естетичного смаку учнів на практиці творчо і всебічно використовують можливості музичного інструменту. Зокрема, при виконанні функцій учителя музичного мистецтва та керівника художнього колективу встановлюють психологічний контакт і утримують увагу дитячої аудиторії засобами вільного володіння музичним інструментом та виразного виконання творів, спрямованого на стимулювання емоційно-чуттєвої сфери юних слухачів. З метою створення сприятливої атмосфери для домашніх занять музикою, спираючись на психолого-педагогічні та спеціальні знання,

проводять просвітницько-виховну роботу з батьками, використовуючи індивідуальні бесіди, лекції-концерти, критичні огляди газетно-журнальної періодики, можливості звукозапису та музичної трансляції в умовах відвідування окремих сімей та проведення батьківських зборів у загальноосвітній школі.

Плануючи та організовуючи навчально-виховну роботу, студенти вивчають і враховують вікові та індивідуально-типологічні відмінності учнів, психологічні характеристики дитячих художніх колективів. На аудиторних заняттях їх учать використовувати розмаїття методів педагогічної діагностики індивідуальних особливостей художнього сприйняття, розвитку співацьких здібностей дітей та їхніх художньо-ціннісних орієнтацій, установлювати психологічний контакт, налагоджувати доброзичливий клімат, утримувати увагу дитячої аудиторії засобами вільного володіння вокально-хоровими та диригентськими навичками.

На практичних та лабораторних заняттях з метою підготовки до здійснення художньо-комунікативної діяльності майбутніх фахівців учать створювати атмосферу міжособистісного та діалогового художнього спілкування в процесі хорових занять, застосовуючи такі засоби, як обговорення особистих вражень від співу на репетиції та концерті, рефлексивне осмислення образного смислу виконуваних творів тощо.

Самостійна робота студентів готує їх до власної професійної діяльності, де вони повинні самостійно працювати з відповідною науково-педагогічною, методичною, психологічною, музично-історичною, нотною літературою. Використовуючи можливості спілкування з місцевими передовими вчителями, майбутні фахівці вчаться виявляти в їхній діяльності прогресивні моменти, описувати досвід, упроваджувати і розвивати передові сучасні ідеї, аналізувати методичну вітчизняну та зарубіжну літературу щодо нових тенденцій у музичній педагогіці.

Діагностична функція діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва передбачає аналіз і систематизацію дослідно-експериментального матеріалу, зібраного в навчально-виховному процесі. Студенти вчаться цілеспрямовано спостерігати й аналізувати педагогічні явища, процеси, як-от: вивчати особистість учня початкової школи, складати його психолого-педагогічну характеристику, вивчати класний колектив (основна школа) і складати психолого-педагогічну характеристику класу; вивчати досвід роботи кращих вчителів-гуманітаріїв; аналізувати власну педагогічну діяльність і роботу практикантів; фіксувати результати дослідної роботи в педагогічному щоденнику та спеціальних звітних документах з педагогічної практики.

Контрольна функція дає можливість оцінювати результативність роботи вчителя музичного мистецтва та учнів, уміти застосовувати оцінювання за 12-бальною системою, аргументуючи кожен оцінку, зробити оцінювання чинником стимулювання захопленості учнів музичними заняттями.

Організаційно-методична функція прищеплює спеціалістам навички практичного використання музично-теоретичних знань в умовах навчально-виховного процесу, зокрема: уміння організувати ігрову діяльність школярів, рухи під музику, оволодіння основами інсценізації, театралізації; навички гри на музичних інструментах; уміння аналізувати програми з музики Д.Кобалевського, А.Авдієвського, З.Кодая та ін.; порівняння та зіставлення особливостей структури, змісту, методів та принципів формування навчального матеріалу, зв'язку музики з життям тощо; уміння проводити різні форми контролю (поточного, рубіжного, індивідуального) та аналізувати результати тестування.

Дослідницька функція допомагає застосовувати методологію наукових досліджень, використовувати досягнення сучасної науки для дослідження та розв'язання питань теорії та методики музичного мистецтва. Проведення аналізу музичних явищ у їхньому взаємозв'язку та взаємозалежності дає можливість відтворювати природу музичних теорій, застосовувати теоретичні основи мистецтвознавства, оперувати музично-педагогічними явищами залежно від мети та об'єкта дослідження, розрізнати різні музично-педагогічні структури для проведення наукових досліджень цих структур у їхньому взаємозв'язку та взаємозалежності.

Висновки...Отже, реалізація взаємозв'язків між предметами завдань навчання допоможе майбутнім учителям музичного мистецтва засвоїти зміст професійної діяльності. Об'єднання декількох предметів в одну навчальну дисципліну допоможе спростити програми спеціальності, зменшити кількість предметів, зробити їх більш концентрованими.

Список використаних джерел та літератури:

1. Лист від 31.07.2008 р. N 1/9-484 Методичні рекомендації щодо розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти Галузевий стандарт вищої освіти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elib.crimea.edu/zakon/list484.pdf>
2. Любарська О. М., МДПІ Інтеграційні процеси в освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/zbirniku/13/5.pdf>

3. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. посібник / О. Я. Ростовський. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2011. – 640 с.
4. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти. Навч.посібник / В. Ф.Черкасов. – Кіровоград: РВВКДПУ ім. Винниченка, 2014. – 520 с.

Транслітерований список літератури:

1. Lyst vid 31.07.2008 p. N 1/9-484 Metodychni rekomendatsii shchodo rozroblennia skladovykh haluzevukh standartiv vushchoi osvitu. Haluzevyi standart vushchoi osvitu Ukrainu [Electronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://elib.crimea.edu/zakon/list484.pdf>
2. Liubarska O. M., MDPI Intehratsiini protsesy v osviti [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/zbirniku/13/5.pdf>
3. Rostovskiy O. Ya. Teoriia i metodyka muzychnoi osvity: Navchalno-metodychni posibnyk. Ternopil, Navchalna knyha-Bohdan, 2011, 640 p.
4. Cherkasov V. F. Teoriia i metodyka muzychnoi osvity. Navchalnyi posibnyk. Kirovokhrad, RVVKKDPU im. Vynnychenka, 2014, 520 p.

Аннотація

Взаимная согласованность между предметами задач деятельности в образовательно-квалификационной характеристике будущего учителя музыкального искусства

Михаськова М. А.

В статье анализируется взаимная согласованность между предметами задач деятельности в образовательно-квалификационной характеристике будущего учителя музыкального искусства. Конкретизируются различные формы согласованности учебной информации. Предлагаются возможные идеи объединения предметов профессионального направления (курс «История музыкального образования», «Музыкальная педагогика», «Музыкальная психология» и «Методика музыкального воспитания в общеобразовательной школе» в один вузовский учебный предмет «Теория и методика музыкального образования»). По мнению автора, согласованность между предметами профессионального направления по своей сути является средством, в котором через подбор учебного материала создает условия для широкого охвата содержания и предусматривает сокращение срока обучения почти вдвое. Определяются функции (обучающая, развивающая, воспитательная, планирующая, организационная, диагностическая, контролирующая, организационно-методическая, исследовательская, консультативная) образовательно-квалификационной характеристики будущего учителя музыкального искусства, с помощью которых можно реализовать объединение учебного материала.

Ключевые слова: взаимная согласованность информации, объединения предметов, содержание обучения, функции обучения.

Summary

Consistency between the Objects of the Tasks of Activity in Educational-Qualification Characteristics of the Future Teachers of Music Art

Mykhaskova M. A.

The article examines the consistency between the objects of the tasks of activity in educational-qualification characteristics of the future teachers of music art. Different forms of consistency of educational information have been specified. We offered possibilities for unification of the subjects of professional direction (the course «History of Music Education», «Music Pedagogy», «Music Psychology» and «Methodology of Music Education in Secondary School» into one educational subject «Theory and Methods of Music Education in Secondary School»). We interpreted the author's approach regarding the coherence between the subjects of professional direction, which is essentially a means, which through the selection of the educational material creates the conditions for wide coverage of the content and provides for reduction of term of training almost twice. The functions (educational, developmental, upbringing, planning, organizational, diagnostic, control, organizational-methodological, research, advisory) educational-qualification characteristics of the future teacher of music art, with the help of which one can realize the combination of the educational material, have been determined.

Key Words: consistency of information, combinations of subjects, educational content, educational functions.